

Maahanmuuttajamies mediassa

Karin Creutz-Kämppi
Etnisten suhteiden ja nationalismin
tutkimuskeskus CEREN
Helsingin yliopisto

Media ja maailman sosiaalinen rakentuminen

Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin tiedonsosiologia:

- Yhteiskunta toimii erilaisten tietojen ja käsitysten kehtona, josta yksilö ammentaa aineistoa oman maailmankuvan rakentamiseksi
 - Subjektin todellisuus rakentuu yksilöllisten käsitysten ja yhteiskunnassa vallitsevien diskurssien erilaisiin tulkintoihin ja sovelluksiin
 - Kommunikaatio välittää suhteemme todellisuuteen – kommunikaation aikana käytämme ilmaisuja kollektiivisesta ”tiedonvarastosta” samalla vahvistaen näiden ”tietojen” asemaa
 - Tekstiä ja ympärillä olevaa yhteiskuntaa määrittää kaksisuuntainen suhde
 - Tekstien sisällön toistuessa rakentuu jatkuva tarina, jossa rakenteet täyttyvät merkityksillä
 - Kun yksilö lukee tekstin tai osallistuu kommunikaatioon, aiemmin saavutettu tieto aktivoituu
 - Näiden kehysten kautta yksilö kartoittaa ja tulkitsee maailmaa, samalla paikallistaen itsensä sosiaalisessa todellisuudessa
 - Filosofi Ian Hackingin mukaan ideat ja kategoriat ovat matriisisissa toimivia konstruktioita, matriisi edustaa suurempaa kokonaisuutta joka on muotoutunut instituutioiden, median, kannanottojen jne. kautta
- Esimerkki maahanmuuttajamies

Media diskurssien kenttänä

- Diskurssi: ryhmä lausuntoja jotka tarjoavat kielen jolla puhua tietynlaisella tiedolla/käsityksellä jostakin aiheesta (Michel Foucault)
- Kun ilmaistaan jotakin tietyn diskurssin puitteissa, diskurssi mahdollistaa/määrittää aiheen rakentamista tietyllä tavalla (Stuart Hall)
- Diskurssi rakentuu monista yhdessä toimivista ilmauksista (diskursiivinen formaatio)
- Viittaa samaan aiheeseen, jakaavat samoja strategioita, rakentuvat saman ideologisen kehyksen pohjalle ja seuraavat samaa tyyliä ja kuviota.

Kielelliset käytännöt ja sosiaalinen todellisuus

- Lausunnot ovat aina osa laajempaa yhteiskunnallista kontekstia, intersubjektiivisen toiminnan määrittämänä
- Tilanteissa joissa ei ole interaktiota (kuten mediakeskusteluissa) yksilö olettaa puhujan edustavan ”omaa sosiaalista ryhmää”, ”normaalin edustajana” (Valentin Volosinov)
- Sosiaalisen todellisuutemme merkitykset muotoutuu kielellisessä toiminnassa
- Kommunikaatio tuottaa ja ylläpitää yhteenkuuluvuutta
- Kommunikaation ideologisena pirteenä tiettyjen representaatiotapojen normalisointi

Media diskurssien kenttänä

- Median ja ympäröivän yhteiskunnan suhde kaksisuuntainen – media vahvistaa, uusintaa ja muuttaa yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä, samalla kun mediadiskurssit pohjautuvat näihin.
- Median rooli arkitiedon tarjoajana, tiedostamattomien käsitysten osittaisena taustana
- Samalla kun media tarjoaa tietoa ympäröivästä yhteiskunnasta, media luo kuvan todellisuudesta, jolla yksilö hahmottaa ja luokittelee muut saamansa tiedot
- Mediassa määrittyy mitkä käsitykset saavat tilaa, ja mitkä marginalisoituu
- Mediassa määrittyy myös millä tavalla tietyt aiheet rakennetaan ja millä tavalla tietyt ihmiset/ryhmät esitetään
- Mediarepresentaatiot keskeisiä kollektiivisen yhteisöllisyyden luomisessa sekä identifikaation liittyen
- Mediassa määrittyy myös normaaliuden periaatteet

Mediatutkimus

- Birminghamin yliopiston kulttuurintutkimus 1970-luvulla, Stuart Hall
- Diskursseja analysoimalla pyritään saavuttaa tietoa kuinka ihmiset merkityksellistävät ympäristönsä
- Kieli ja tekstit eivät ole ainoastaan ilmauksia tulkintamalleista, vaan myös osallisina yhteiskunnallisessa valtataistelussa

Kategorisointi ja kollektiivinen identifikaatio

- Identiteetti syntyy yhteiskunnan ja yksilön kaksisuuntaisesta suhteesta
- Identiteetti määrittää kenen kanssa yksilö kokee yhteenkuuluvuutta, asettaa yksilön tiettyyn kohtaan sosiaalisessa maailmassa
- Tunnusomaista sosiaaliselle maailmalle on rajanvedot; tietämättömyys mitä rajojen ”ulkopuolella” on synnyttää väärintulkintoja ja vääristäviä kategorioita (Zygmunt Bauman)
- ”Minä” identifioituu ”Me”-ryhmään, ja ”Meidän” olemassaolo vaatii ”He”-ryhmän läsnäoloa (Alfred Schütz)
- ”Kulttuuristen” rajanvetojen toiminta määrittää kuka yhteiskunnassa on ulkopuolinen ja samalla kuinka ”insider” määrittyy (Seyla Benhabib)
- Luovat kollektiivisen identiteetin, joka koostuu jatkuvien prosessien ilmentymistä ja representaatioista
- Arkipäivän nationalismi ja rasismi

Toiseus

- Rajanvetojen keskeinen piirre on *toiseus* (andrafiering)
- Erilaisuus on kuvaileva, kun taas toiseus on strateginen (Olli Löytty)
- Kun Toista määritellään, painotetaan mikä erottaa yhdistävien elementtien sijasta
- Toisen kohtaaminen on ennakkokäsitysten dominoima tilanne, nämä taas pohjautuvat yleisiin representaatioihin
- Mitä vähemmän tiedetään tietyistä ”ryhmästä”, sitä helpommin ”ryhmän edustajat” tulkitaan oletettujen luonteenpiirteiden pohjalta (Alexandra Ålund)
- ”Tieto” ja käsitykset vahvistuvat simplifikaatioiksi ja stereotyyppioiksi, joista tulee osa yleistä tietovarastoa
- Polarisaatio on strateginen muoto rajanvedosta – Toinen ei ole ainoastaan stereotyyppi tuntemattomasta ja poissuljetusta, vaan myös vastakohta identifikaation merkeissä
- Polarisoinnissa tietylle ryhmälle annetaan määrätty muoto ja sisältö ”oman” ryhmän vastakohtana
- Kaikki yhteisöt rakennetaan sisällyttämällä ja poissulkemalla, mutta identifikaation negatiiviset aspektit näkyvät kun Toinen esitetään uhkaavana muukalaisena, ei silloin kun erilaisuus esitetään itsessään

Muukalainen (Georg Simmelin)

- Muukalainen on henkilö joka samalla on vapaa paikkasidonnoisuudesta, samalla kun häntä määrittää tietty tila
- Muukalainen ei alun perin "kuulu" tähän tilaan, ja hän tuo mukanaan ominaisuuksia jotka ovat tähän tilaan "vieraita"
- Muukalaisen kanssa on yhteinen nimittäjä, joka tosin on löyhä, kuten esim. samassa maassa asuminen
- Se mikä erottaa muukalaisen itsestään tyypioi muukalaisen
- Muukalainen stigmatisoituu helposti ja hänestä tehdään yleisten ongelmien syyppää.
- Stigmatisointiin liittyy kaksi puolta – samalla kun tietyt ihmiset suljetaan ulos kuvitteellisesta yhteisöstä, yhteisön omat piirteet määritetään.
- Muukalainen käsitellään staattisena uhkana sosiaaliseen järjestykseen

Median tapa muokata kuva maahanmuuttajista

Media
• TV, radio, lehdistö

Tapoja muodostaa käsityksiä

- Tiettyjen käsitteiden ja ilmaisujen refleктоimatonta käyttöä
- Erottelu ”meidän” ja ”heidän” välillä
- Kulttuuriin liittyvät selitykset
- Stereotypiat

Suomalainen

- Tuttu
- Oikeamielinen luonne
- Taipumus yhteisymmärrykseen
- Joustava

Maahanmuuttaja

- Muukalainen
- Arveluttava luonne
- Aggressiivinen
- Perinteinen

Mies mediassa

- Miestutkimuksella on kolme keskeistä tehtävää:
 - valtasuhteiden identifioiminen ja analysointi
 - dominoivan miehekkyyden taustalla olevien miehisyyden muotojen dekonstruktio
 - uusien miesroolien ja näiden sosiaalisen rakentumisen tutkiminen

(Thomas Johansson)

- Miehen ruumillisten representaatioiden tutkiminen mediassa, viihteessä ja mainonnassa
- Valkoinen keskiluokkalainen mies ylirepresentoitunut TV-mainonnassan (Ulla Hakala)

Vähemmistöt mediassa

- Monietnisen yhteiskunnan mediatutkimus on viime vuosina yleistynyt, keskeisenä tutkimusteemana representaatiot (Leonor Camauër)
- Uutisjournalistiikassa ”maahanmuuttaja” määrittyy usein poliittisten ja administratiivien toimenpiteiden kohteena, tilastollisina ykseyksinä
- Mediassa käsitteeseen ”maahanmuuttaja” liittyy myös toiseus – maahanmuuttajat ovat he jotka eivät ole ”Me”, ja joista ei moneen sukupolveen vieläkään tule (poikkeuksena tietyistä maista tulleita, kuten esim. Ranska, Saksa jne)
- Tutkimukset medioiden raportoinnista etnisiin vähemmistöihin liittyen osoittavat, että mediadiskurssit aiheesta ovat negatiivisiä, stereotyyppisten ja ajoittain myös rasististen representaatioiden määrittelemä (Gunilla Hultén)
- Ryhmiä käsitellään tilastollisesti, ilman omaa kasvoa, ja rikosuutisoinnilla on keskeinen asema.
- Yleisiä kategorioita ovat uhrin (pakolaiset, naiset), uhkakuvat ja tekijät (väkivalta ja rikokset) sekä eksotisointi (”pehmeät” kulttuuri-ilmentymät kuten ruoka jne.)
- Pohjoismaissa samoja suuntauksia

Diskursiivinen syrjintä

- Neljä diskursiivisen syrjinnän muotoa (Kristina Boreus):
- Diskurssista ulossulkeminen (Utestängande från diskursen)
 - tietyn ryhmän edustajille ei anneta julkista tilaa keskusteluissa jotka koskevat ryhmän edustajia
- Negatiivinen esittäminen (Negativ framställning)
 - alentavilla sanavalinnoilla tai laajemmin rakenteellisesti negatiiviseen rooliin saattamisella
- Diskriminoiva objektifointi (Diskriminerande objektifiering)
 - omaa ääntä ei saa esille, tiettyjä ihmisiä kohdellaan tietyn kaavan mukaisesti
- Kuvauksia jotka normalisoivat negatiivista erilliskohtelua (Beskrivningar som normaliserar negativ särbehandling)
 - tiettyjä menettelyjä kontekstualisoidaan tavalla joka syrjii tiettyjä ryhmiä

Esimerkkejä mediadiskursseista / representaatioista

- Ruotsinsuomalaiset
 - työperäinen maahanmuutto oli keskeinen teema ruotsin mediassa 1950-60luvulla (Gunilla Hultin)
 - tosin negatiivisia representaatiota suomalaisista miehistä esiintyi, alkoholi- ja väkivalta-diskursseihin pohjautuen
- Kurdimiehet ja keskustelu ”kunniamurhista”
 - Ruotsissa Fadime Sahindalin murha herätti kiivasta julkista keskustelua maahanmuuttajamiehistä väkivalta-diskursseihin pohjautuen
- Pilakuvat profeetta Muhammadista
 - muslimimiesten representaatioissa väkivalta-diskurssit myös läsnä
- Rikosuutisointi
 - tapaustutkimuksia Ruotsissa osoittaa, että rikosaihe on maahanmuuttajien mediarepresentaatioihin liittyen keskeinen teema

”Maahanmuuttajajätkä”

- Ruotasalaisen tutkijan Ylva Brunen mukaan mediassa luodaan tietynlaisia kategorioita maahanmuuttajista, joista ”maahanmuuttajajätkä” (invandrarkillen) yksi
- Stereotypisointi pohjautuu kulttuuristen piirteiden toistamiseen, kuten roolijako.
- Luodaan dikotomia jossa Ruotsi edustaa modernia ja tasa-arvoista elämäntapaa kun taas esim. Lähi-idältä tulleita määrittää perinteet, sorto ja patriarkaaliset näkemykset
- Esimerkkinä uutisraportointi ”kännykkävarkaista”, jolloin tiedetään keistä puhutaan

Medioiden maahanmuuttajat rutiininomaisten uutismenetelmien tuotteena

- Käytännöllisiä käsitteitä toistetaan (maahanmuuttajamies, maahanmuuttaja-alue jne.)
- ”Maahanmuuttajat” esitetään ongelmien yhteydessä, joita viranomaiset määrittelee
- Tilastollisia teemoja muutetaan luonteenpiirteiksi
- Rakenteellisia ongelmia yhteiskunnassa konkretisoidaan ”maahanmuuttajien” vaikeuksina ja ongelmina
- Asiantuntijat antavat yleisiä lausuntoja ”maahanmuuttajista” liitetään teksteihin
- Personifoidut joko esiintyvät esimerkkeinä jo määritetystä yleisestä problematiikasta tai poikkeuksena tällaisesta
- Media-arkisto tekstillä ja kuvilla ”maahanmuuttajista” mahdollistavat assosiaatioita ja vahvistavat tunnistettavaa ideamaailmaa

Yleisiä stereotypioita

Ongelmallista käsitellä, toistamisen ylläpitäessä näitä

- Hiv-mies
 - 1980-luvulta, afrikkalainen, musta mies, hillitsemätön seksivietti / viaton ja puhdas valkoinen nuori nainen
 - kategoriana jatkuva uhka järjestykselle
- Muslimimies joka sieppaa lapsensa
 - mies kulttuurin dominoimana, perinteiden ja patriarkaalisen näkemyksen edustajana, vierauden edustajana
 - kategoriana jatkuva uhka järjestykselle
- Terroristiepäillyt (joista selvä että kyse on muslimeista)
 - kansalaisia jotka "normaalin" elämän pinnan alla rahoittavat terroristitekoja ja tukevat "vieraan kulttuurin" maailmanvalloitusta
 - kategoriana jatkuva uhka järjestykselle
- Rikolliset, ihmiskauppiat, salakuljettajat, ryöstäjät, epäluotettavat ravintoloitsijat
 - uutisten painottaessa kun kyseessä on "ulkomaalaissyntyinen" tai "ulkomaalaistaustainen" syntyy tasapainoton asiayhteys
 - kategoriana jatkuva uhka järjestykselle
- Perinteitä vaaliva, alistava aviomies
 - "kunniamurhia" kun kyse on "vieraista", surullisia yhteensattumia ja murhenäytelmiä kun kyse on "oman" yhteisön edustajista

Muslimimies mediassa

- Stereotypioilla Profeetta Muhammadista pitkät perinteet
- Väkivaltaan kytkeminen (poliittisessa mielessä ja ominaisuutena)
- Kulttuurisesti takapajuisena, perinteisiin sidottuna, muuttumattomana
- Riippuvainen uskonnostaan ja kykenemätön itsenäiseen ajatteluun
- Viihteessä myös eksotisoituna, erotisoituna

”Ainakin on määrätty ketkä representoivat pahoja Toisia maahanmuuttajien keskuudessa. Patriarkaaliset miehet jotka eivät osaa kontrolloida raivonsa ja frustraationsa kun kohtaavat vapaan ruotsalaisen naisen. Kuolemaantuottavat miehet jotka eivät osaa kontrolloida seksuaalisuutensa. Miehet jotka salakuljettavat eksoottisia huumeita ja miehet jotka salakuljettavat pakolaisia maksusta. Pahat Toiset ovat miehiä joita emme pysty kontrolloimaan. Nämä miehet ovat samalla orjia traditioidensa, viettiensä tai mafioidensa alla.”

(Ylva Brune)